

Gyertyánfy Péter*

A SZERZŐI JOG BÍRÓI GYAKORLATA 2006-TÓL: A JOGOK KELETKEZÉSE, FORGALMUK; A SZEMÉLYHEZ FŰZŐDŐ JOGOK

1. Bevezetés

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemlében tavaly megkezdett sorozatot¹ a jogok keletkezésére és a szerzői jogok vagyoni forgalmára vonatkozó, a szerzői jogi törvény (a továbbiakban: Sztj.) 9. és 98. §-a alapján kialakult bírósági gyakorlat ismertetésével folytatjuk. Ebben a cikkben dolgozzuk fel a munkaviszonyban alkotott művekre (30. §) vonatkozó bírói gyakorlatot és a cikksorozatban még nem tárgyalt személyhez fűződő jogokat és gyakorlásukat (10–12., illetve 14–15. és 53. §) is. A feldolgozás továbbra is az előző cikkek, tanulmányok bevezetőinek elvei szerint és elsődlegesen az ott hivatkozott bírósági forrásból történik.² A magyar bíróságok ítéletei mellett a következőket is vizsgáljuk: a Szerzői Jogi Szakértői Testület (a továbbiakban: SZJSZT) azon, bírósági megkeresésre született véleményei, amelyeket az ítéletek megemlítenek mint el nem fogadott véleményt; az SZJSZT megbízás alapján keletkezett, még feldolgozatlan véleményei; végül az Európai Bíróság és Bizottság azon döntései, amelyek jelentősek lehetnek a magyar jogkereső számára. Az elméleti alapvetést ebben a cikkben is szűkre szabjuk, a szakirodalmat csak kivételesen hívjuk segítségül.

2. A szerzői jogok keletkezése és e jogok a vagyoni forgalomban

2.1. Az Sztj. szerint a műre vonatkozó szerzői jogokat keletkeztető jogi tény egyes-egyedül a mű létrejötté.³ A védelem keletkezése vagy a jogok gyakorolhatósága nem függ semmilyen formai aktustól vagy más ténytől (például nyilvánosságra hozataltól vagy terjesztéstől).⁴ A

---

* Csc., címzetes egyetemi docens

¹ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 4. és 6. sz., 2012. augusztus és december, valamint 8. (118.) évf. 2. sz., 2013. április: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: A védelem tárgya és a mű egysége; A szerzői jogi törvény hatálya; A szerzők személye; a többszerzős művek.

² Az anonimizált bírósági határozatok adatbázisának honlapja <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> lett 2013. január 1-jétől, és ott az ítéletek azonosítója is új formájú.

³ Sztj. 9. § (1) A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége.

⁴ A szerzőség bizonyításának és vélelmezésének bírói gyakorlatát lásd: Gyertyánfy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: A szerzők személye; a többszerzős művek (2.3 pont). Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 2. sz., 2013. április.

szerzőt különféle személyhez fűződő és vagyoni jogok összessége illeti meg.⁵ E jogok kötegeből esetenként – a műtípustól és a felhasználás módjától függően – egyesek erőteljesebben vagy kevésbé erősen érvényesülnek.⁶

Egy jogvitában a felperes társadalmi szervezet a „Vizipók-csodapók” című rajzfilmsorozatban szereplő jellegzetes és eredeti alakok jogosulatlan kereskedelmi hasznosítása miatt szerzői jogdíj iránti, illetve kártérítési igénnyel lépett fel a felhasználóval szemben. Fellépését a filmalkotás egyes szerzőivel – a rendezővel és az egyik forgatókönyvíróval – kötött engedményezési szerződésre alapította. A bíróság a keresetet első és másodfokon is elutasította. Az ezzel egyetértő Legfelső Bíróság szerint:

„A Ptk. 328. § (2) bekezdés alapján nem lehet engedményezni a jogosult személyéhez kötött, valamint azokat a követeléseket, amelyek engedményezését jogszabály kizárja. ... A szerzőt megillető személyhez fűződő és vagyoni jogok főszabály szerint nem ruházhatók át. ...

Tévesen jutott a másodfokú bíróság arra a következtetésre, hogy az Szjt. 9. § (6) bekezdésének alkalmazásával a megfilmesítési szerződéssel létrehozott műben szereplő jellegzetes rajzfilm figurák másodlagos kereskedelmi hasznosításából eredő kárigény, mint vagyoni részjogosultság átruházása – a főszabály alóli kivételként – megengedhető. Az Szjt. 66. § (1) bekezdése szerint a megfilmesítési szerződés alapján a szerző – ellenkező kikötés hiányában – a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot ruházza át az előállítóra. A felperes pedig, amint azt a másodfokú bíróság is helytállóan megállapította, a perbeli szerződéssel felhasználási jogot nem szerzett. E rendelkezésből ugyanakkor az sem következik, hogy a szerző az egyéb vagyoni (rész) jogosultságait az előállító helyett harmadik személyre, az adott esetben a társadalmi szervezet felperesre is átruházhatja.

... a szerzőt az Szjt. 9. § (1) bekezdés alapján megillető szerzői jogok összessége nem korlátozható csupán az Szjt. II. fejezetében felsorolt személyhez fűződő és a III. fejezetben nevesített – a mű kizárólagos felhasználására, a felhasználás engedélyezésére és az ennek fejében járó díjazásra vonatkozó – vagyoni jogokra. A szerzőnek vagyoni jogai megsértése esetén az Szjt. 94. § (1) és (2) bekezdés alapján a jogsértővel szemben érvényesíthető objektív (gazdagodás visszatérítése) és szubjektív (kártérítés) kötelmi szankciók alkalmazása iránti igénye, attól függetlenül, hogy a törvény szerkezetében más fejezetben nyert szabályozást, a szerzői vagyoni jog részét képezi.”⁷

Azt, hogy a szerzői jog megsértésével okozott kár megtérítésére irányuló követelés is az általában át nem ruházható szerzői (vagyoni) jogok része, megerősíti például a Győri Ítéldő-

⁵ Szjt. 9. § (1) A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége.

⁶ A szakirodalomban vitatott, hogy a személyhez fűződő és a vagyoni jogok külön-külön csoportként teljesen elválhatnak-e egymástól. Lásd: Az Szjt. miniszteri indoklása a 9. §-hoz (első mondat) egyrészt, A szerzői jogi törvény magyarázata, szerk. Gyertyánfy Péter, 2. kiadás, Complex, 2006, p. 64–65. (Faludi Gábor) másrészt.

⁷ Pfv.IV.21.500/2009/3.szám.

tábla is.⁸ Érdekes, hogy ez az ítélet a színházi rendező tevékenységének eredményét (tévesen) minden előfeltétel nélkül, általában is szerzői műnek minősíti.⁹ Egyébként abból, hogy a jogsértés miatti igény nem választható el a korlátozottan forgalomképes jogtól, az is következhet, hogy olyan esetben, amikor a vagyoni jog átruházható (szoftver, adatbázis stb.), de ilyen jogátruházás még nem történt, a bíróság másképp dönt, mert nem tekinti a csak a felhasználóra (kizárólagos felhasználóra) átengedhető igényérvényesítési jogot a háttér Ptk. szerinti engedélyezés akadályának.

2.2. A szerző személyhez fűződő, vagyis a Ptk. által garantált személyiségi jogokhoz képest speciális, jogai – éppen mert a szerző és a műve közötti eszmei kapcsolatból fakadnak – élők között forgalomképtelenek.¹⁰ (E jogok gyakorlási módjáról – az adott műre, helyzetben, felhasználási módra nézve, például névfeltüntetés helyére – és a jogsértés elleni fellépési jog felhasználóra átengedéséről viszont lehet rendelkezni.) Ezek a jogok alapvetően a nyilvánossághoz közvetítésre, a névjogra és a mű integritására vonatkoznak.¹¹ A szerző–mű személyes kapcsolat a törvényben számos további részletszabályban tükröződik.¹²

⁸ Győri Ítéletábrla Pf. V. 20.167/2011/4.

⁹ L. erről cikksorozatunk 2013. áprilisi cikkében „A szerzők személye; a többszerzős művek”, p. 54–55.

¹⁰ 9. § (2) A szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át és a szerző nem mondhat le róluk.

¹¹ 10. § (1) A szerző határoz arról, hogy műve nyilvánosságra hozható-e.

(2) A mű nyilvánosságra hozatala előtt annak lényeges tartalmáról csak a szerző hozzájárulásával szabad a nyilvánosság számára tájékoztatást adni.

(3) A felhasználási szerződés alapján – ellenkező kikötés hiányában – megadottnak kell tekinteni a szerző hozzájárulását ahhoz, hogy a felhasználó a mű tartalmáról a felhasználás céljának megfelelő módon a nyilvánosság számára tájékoztatást adjon.

(4) A szerző halála után fellelt művet – ha a szerző vagy jogutódja ellenkező nyilatkozatot nem tett vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítják – úgy kell tekinteni, hogy a szerző azt nyilvánosságra hozatalra szánta.

11. § A szerző alapos okból, írásban visszavonhatja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét, a már nyilvánosságra hozott művének további felhasználását pedig megtilthatja; köteles azonban a nyilatkozat időpontjáig felmerült kárt megtéríteni. Ez nem érinti a munkáltató jogát a mű felhasználására, továbbá nem akadályozza a vagyoni jogok átruházása esetén a jogszerzőt az átruházott vagyoni jogokon alapuló felhasználásban.

12. § (1) A szerzőt megilleti a jog, hogy művén és a művére vonatkozó közleményen – a közlemény terjedelmétől és jellegétől függően – szerzőként feltüntessék. A szerzőt a mű részletének átvétele, idézése vagy ismertetése esetén is meg kell jelölni. A szerző a neve feltüntetéséhez való jogot a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolhatja.

(2) Az át- vagy feldolgozáson, illetve a fordításon az alapul szolgáló mű szerzőjének nevét is fel kell tüntetni.

(3) A szerző jogosult művét nevének megjelölése nélkül vagy felvett néven is nyilvánosságra hozni. A szerző a nevének feltüntetésével nyilvánosságra hozott mű újabb jogszerű felhasználása esetén is megkívánhatja, hogy a művét a továbbiakban nevének feltüntetésével használják fel.

(4) A szerző követelheti, hogy e minőségét senki se vonja kétségbe.

13. § A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.

¹² L. erről *Faludi*: i. m. (6), p. 62–63.

2.3. A vagyoni jogok az általános szabály szerint átruházhatatlanok, de ez alól jelentős kivételek vannak.¹³ A jogátruházási és a felhasználási szerződés joghatásai nem azonosak, noha a művek rendes hasznosításához a gyakorlatban az utóbbi, kellően széles tárgyi és területi hatállyal, kizárólagossággal meghatározott szerződések is elegendőek. Szabályozottságuk is – dacára az Sztj. utaló szabályának¹⁴ – eltérő mélységű. A szerződéstípus megválasztásában a feleknek egyértelműen dönteniük kell.

„A felperes nyilvántartó programjára vonatkozó írásbeli árajánlattal kereste meg az alperes jogelődjét, a H. T. Kft.-t. Az alperes ... levelében – az ajánlatban közölt feltételekkel – megrendelte a programot. Tekintettel arra, hogy az alperes a szoftvert a Kft. a Ti. által üzemeltetett hardver eszközein kívánta használni, kérésére a felperes felvette a kapcsolatot a Ti.-val, amely az eredeti ajánlatban nem szereplő további fejlesztési igényeket fogalmazott meg. A felperes elkészített egy szerződéstervezetet, de az alperes azt igényelte, hogy abba a Ti. ajánlatát is foglalják bele, végül a szerződés aláírásra nem került. A felperes 2006. április 5-én hivatalos tájékoztatást kért a T.-től a telepítéshez szükséges technikai feltételek biztosításáról, s egyben jelezte, hogy amennyiben ez 3 napon belül nem történik meg, a szoftvert ügyvédi letétbe helyezi, és a licencdíjról számlát állít ki. A Kft. 2006. április 4-ei levelében közölte, hogy igazgatósága nem támogatja a szoftver és a kapcsolódó alkalmazások bevezetését, ezért a megrendelést 'tárgyaltalannak, illetve nem teljesítettnek' tekinti, és a szerződéses kapcsolatot megszüntnek nyilvánítja.”

Az ügyben eljáró ítélőtábla ítéletében kifejti, hogy „Az Sztj. 9. § (6) bekezdése kimondja, hogy a vagyoni jogok a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel átruházhatók, illetve átszállnak. A jogszerző – a jogok átruházására irányuló szerződés eltérő kikötése hiányában – a vagyoni jogokkal a továbbiakban rendelkezhet. Az Sztj.-nek a szoftverre vonatkozó 58. § (3) bekezdése értelmében a szoftverre vonatkozó vagyoni jogok átruházhatók. Az Sztj. 42. §-a szerint a felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének a felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.

Ezeknek a jogszabályi rendelkezéseknek az egybevetése alapján megállapítható, hogy a felperes ajánlata nem terjedt ki annak részletezésére, hogy a felperes vagyoni jogok átruhá-

¹³ Sztj. 9. § (3) A vagyoni jogok – a (4)–(6) bekezdésekben foglaltak kivételével – nem ruházhatók át, máséként sem szállhatnak át és azokról lemondani sem lehet.

(6) A vagyoni jogok a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel átruházhatók, illetve átszállnak. A jogszerző – a jogok átruházására irányuló szerződés eltérő kikötése hiányában – a vagyoni jogokkal a továbbiakban rendelkezhet.

A jogátszállás kógens esete az együttesen alkotott mű (6. §); a munkaviszonyban alkotott műnél (30. §), és a megfilmesítési szerződés esetében (66. § (1) bek.) megdönthető vélelem áll fenn a jogátszállásra; a szoftver, az adatbázis és a reklám céljára megrendelt műre vonatkozó vagyoni jogoknál pedig megengedett a szerződéses átruházás [58. § (1) bek., 61. § (2) bek., 63. § (1) bek.]

¹⁴ 55. § A felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a szerzői vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésekre, valamint az előadóművészi teljesítmények felhasználására vonatkozó szerződésekre is.

zását kínálja-e az alperesnek vagy felhasználási engedélyt ad részére. Amennyiben felhasználási engedélyről lenne szó, elmaradt annak az ajánlatban való közlése, hogy kizárólagos felhasználási jogot biztosítana-e, valamint az sem ismert, hogy a felhasználási jog milyen időtartamra, terjedelemre, módra vonatkozna. Ezeket a kérdéseket jogszabály nem rendezi, abban a felek között kell akarategységnek kialakulnia.”¹⁵

Egy, a Fővárosi Ítéltábla előtt jogerősen eldöntött ügyben az ítéleti tényállás szerint „az alperes által kiadott ... cikk illusztrációjaként fénykép jelent meg ... modellről, amelyet évekkorábban ... francia fotóművész készített. Az újság sem az ábrázolt személy, sem a szerzői jogok jogosultja nevét nem tüntette fel. A felperes ... keresetében a perlési jogosultságát arra alapította, hogy ... szerződéssel megszerezte a fotóművésztől a fotómodell által részére átengedett, a fényképeihez fűződő minden 'szerzői és vagyoni' jogot. ... A másodfokú bíróság hangsúlyozza, hogy a felperesnek az adott ügyben volt perlési jogosultsága. Amint az elsőfokú ítélet is helytállóan kifejtette, az adott esetben nem a fotómodell személyiségi jogainak, vagyis a képen ábrázolt személy képmáshoz fűződő jogának a megsértése volt a per tárgya. A felperes a fotóművész, mint szerző személyhez fűződő és vagyoni jogait kívánta érvényesíteni a közöttük létrejött szerződés alapján. E vonatkozásban helytállóan foglalt állást az elsőfokú bíróság akként, hogy a csatolt szerződés nem tartalmazta a személyiségi jogok érvényesítésére való felhatalmazást, ugyanakkor megfelelő bizonyíték volt arra, hogy a felperes felléphetett a szerzői vagyoni jogok sérelme miatt.”¹⁶ A bíróság a fényképész és a felperes közötti, „minden szerzői és vagyoni jog átengedéséről” szóló szerződést valószínűleg kizárólagos és időhatár nélküli felhasználási szerződésként értelmezte, és így a vagyoni jogok tekintetében már – az Szjt. 98. § (1) bekezdése alapján¹⁷ – megvolt a felperesi aktív legitimáció.

Egy másik ügyben¹⁸ az alperes gyártásában készült egy film, amelyhez a felperesi betéti társaság beltagja, egy műfordító lefordította a forgatókönyvet magyar nyelvről görög nyelvre. A felperes a kézhez vett átalánydíjon felüli fordítói díj megfizetését kérte az alperestől. Ezt az alperes azzal utasította vissza, hogy a vállalkozási díjat már megfizette részére. A felperes betéti társaság csatolt „egy felhasználási engedélyt, amely ... szerző és a felperes, mint felhasználó között jött létre. Eszerint a szerző a ... című magyar nyelvű forgatókönyv görög nyelvű fordítására – valamennyi felhasználási mód tekintetében – kizárólagos felhasználási jogot, engedélyt adott a felperes bt.-nek, amely harmadik személyre átengedhető, kiterjed

¹⁵ Főv. Ítéltábla 8.Pf.21.422/2010/3.

¹⁶ Főv. Ítéltábla 8.Pf.21.300/2008/5.

¹⁷ „A szerző vagyoni jogainak megsértése esetén a kizárólagos felhasználási engedélyt a 43. § (1) bekezdése alapján megszerző személy felhívhatja a szerzőt, hogy a jogsértés abbahagyása iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket. Ha a szerző a felhívástól számított harminc napon belül nem intézkedik, a jogszerző saját nevében felléphet a jogsértés miatt.”

¹⁸ Főv.Bír. 1.P.23.280/2008/86.

a mű teljes védelmi idejére, területi hatálya az egész világ. A jogok harmadik személy általi megsértése esetén a felperes, illetőleg annak képviselője a szerző külön felhívása nélkül felléphet a jogsértés miatt.” A bíróság a fordítói díj megfizetésére irányuló keresetet megalapozottnak találta, „hiszen a szerző az Sztj. 9. § (6) bekezdése szerint a vagyoni, felhasználási jogokat átruházta.” A döntés figyelmen kívül hagyja, hogy a felperes bt. nem filmelőállító, így a csatolt szerződés nem keletkeztet jogátzállást. A fordításhoz fűződő engedélyezési vagyoni jog szerződéssel nem átruházható. Még csak nem is olyan, kizárólagos felhasználási jogot adó szerződésről volt szó, aminek alapján a felhasználó az Sztj. 98. § (1) bekezdése alapján jogsértés esetén maga is felléphetne, hiszen a bt. maga nem használta fel a művet.

Azt, hogy a filmszerzők merchandizingjogai nem tartoznak az átruházható vagyoni jogok közé, a már idézett Vízipók-ítélet mellett a Fővárosi Ítéltábla Mészga család-ítélete is megerősítette.¹⁹ Kérdés, hogy indokolt-e a jövőben is ez a szigorú álláspont.

A vagyoni jogok nemcsak szerződés alapján, de bizonyos esetekben a törvény erejénél fogva is átszállnak a szerzőről más jogalanyra.²⁰ Ellenkező kikötés hiányában ilyen a megfilmesítési szerződés megkötésével előálló jogi helyzet is. Az Európai bíróság C-277/10. Luksan v. der Let-ítélete azt döntötte el, hogy a tagállamok jogában az audiovizuális művek magáncélú többszörözése esetére a filmszerző javára előírt úgynevezett üreshordozó-jogdíj nem lehet része ennek a törvényi jogátzállásnak. Erről a díjról a szerző nem mondhat le, az átszállásra még megdönthető törvényi vélelem sem állítható fel.²¹ A magyar jog összhangban van ezzel a döntéssel.

A kapcsolódó jogi teljesítményekre vonatkozó jogok átruházhatók. Ez a jogátzállás nem dologi jogi, hanem szerzői jogi, ezért csak sajátos korlátokkal érthető.²²

A szerzői vagyoni jogok átruházása – ott, ahol az átruházást a törvény egyáltalán megengedi – művenként, sőt egyes felhasználástípusonkénti engedélyezési jogokra, illetve egyrészt engedélyezési jogra és másrészt díjigényekre, és területenként széthasogatva is történhet. Ennek egyik példája a munkaviszonyban, munkaköri kötelezettségként alkotó szerzőnél a mű átadása után is visszamaradó vagyoni jogosultság.

2.4. Az engedélyezési jog és annak gyakorlása a szerző házassága alatt is a szerzőnél marad. Ezzel szemben azok az akár egyedi felhasználási szerződésből, akár közös jogkezelésből eredő jogdíjak, beleértve a jogsértés következtében a szerzőnek járó gazdagodás-visszatérítést és vagyoni kártérítést is, amelyek a házassági életközösség alatt váltak esedékessé, a

¹⁹ Főv. Ítéltábla 8.Pf.21.836/2009/3.

²⁰ Sztj. 6. § – együttesen alkotott mű, 30. § – munkaviszonyban alkotott mű, 58. § (1) – szoftver, 61. § (2) – adatbázis, 63. § (1) – reklám céljára megrendelt mű és 66. § (1) – megfilmesítési szerződés.

²¹ Michel M. Walter: Filmurheberrecht – cessio legis. Medien und Recht, 2012. 1. sz., p. 23.

²² Sztj. 55. § „A felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a szerzői vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésekre, valamint az előadóművészi teljesítmények felhasználására vonatkozó szerződésekre is.” – Az ebből adódó korlátozásokat l.: 44. §, 51. § és 53. §.

házassági vagyonközösségbe, osztatlan közös vagyonba tartoznak. A házastársak házassági vagyonközösségi szerződésben eltérően rendelkezhetnek. A bírói gyakorlat számára az utóbbi évek során nem okoz gondot ezeknek a szabályoknak az alkalmazása.²³

Élettársak esetében ha csak az egyik élettárs szerző, az együttélés alatt befolyt szerzői jogdíj csak az övé lesz.²⁴

A vagyoni szerzői jogok halál esetén örökölhetők, átszállnak, és róluk halál esetére rendelkezni lehet.²⁵ E szabályt a bíróságok következetesen alkalmazzák, csupán többször elmarad a szerzői (engedélyezési) jog és az esedékes szerzői jogdíjra való igény közötti különbségtétel.²⁶ Ezenfelül az örökösök e jogokról egymás között szabadon rendelkezhetnek (ingyenes vagy visszerthes átruházás, lemondás, visszautasítás, osztályos egyesség).²⁷

A túlélő házastárs haszonélvezeti jogának a szerzői jogi hagyatéki tárgyakra való alkalmazását a Legfelsőbb Bíróság egy több évtizedes döntése alapozta meg.²⁸ A Fővárosi Bíróság 2008-ban is hivatkozik erre: „... ha RK-nak, mint előadóművésznek tekintett személy dalaiból vett részletek felhasználása ellenében díjazás illethet meg valakit, akkor az nem más, mint a túlélő házastárs. A Ptk. 615. § (1) bekezdése szerint ugyanis az örökhagyó házastársa örökli mindannak a vagyonnak a haszonélvezetét, amelyet egyébként nem ő örököl (özvegyi jog). A szerzői jogon fennálló haszonélvezeti jog tartalmára a bírósági határozatok 1972. évi számában megjelent 7096 számú, mai napig alkalmazott döntés ad iránymutatást. A haszonélvezet fennállása alatt a szerzői [szomszédos jogi] jog a haszonélvezőt illeti meg (amint a pénznek a kamata illeti a túlélő házastársat mint haszonélvezőt, úgy a szerzői jogdíj pedig, mint a szerzői jog hozadéka). Ebből következően RK leszármazói közül a II. és a III. rendű felperes sem részesülhet a jogdíjban, az csak a IV. rendű felperest illeti.”²⁹

A haszonélvezet fennállása alatt a szakirodalom szerint új felhasználási szerződésről is érvényesen csak a haszonélvezővel lehet megállapodni, mivel a jogdíj mértéke a szerződés lényeges tartalmi eleme.³⁰ Emiatt az engedélyezési jogot többen öröklő örököstársakéhoz hasonló érdekellentét előfordulhat az állagörökös (az engedélyezési jogot öröklő) és a haszonélvező között is.³¹

²³ Például: Somogy megyei bíróság 20.065/2008/86.

²⁴ Cszt. 27. § (1) bek. és Ptk. 578/G §.(1) bek.

²⁵ Szt. 9. § (4) A vagyoni jogok örökölhetők, róluk halál esetére rendelkezni lehet.

²⁶ Például: LB Pfv. IV.20.833/2011/5. szám, Főv. Bír. 2.P.21673/2003/38.

²⁷ Szt. 9. § (5) A vagyoni jogokat öröklés útján megszerző személyek azokról egymás javára rendelkezhetnek.

²⁸ BH 1972/7096.

²⁹ Főv. Bír. 8.P.27.200/2005/73. Ezt igazoló további döntések: LB Pfv.IV.20.568/2009/6, Főv. Ítéletábra 22.317/2011/7, Főv. Bír. 2.P.21673/2003/38.

³⁰ I. m. (6), p. 72.

³¹ Ezen az ellentétforráson az Új Ptk. új házastársi öröklési szabályai sem változtatnak. Ptk. 615. § (1) bek. -2013. évi V. tv. 7:58. §.

3. A munkaviszonyban alkotott művek

3.1. A szerzői jogok vagyoni forgalomban való részvételének fontos területe a munkaviszonyban alkotás. Itt a szerző vagyoni jogai, sőt a személyhez fűződő jogai is a törvény erejénél fogva változásokat szenvednek – hacsak a szerző és munkáltatója írásban másként nem állapodnak meg.³²

Az SZJSZT 32/2006-os szakvéleménye szerint ilyen, a jogok munkáltatóra való átszállását kizáró megállapodásnak minősül, ha „a felek a munkaszerződésen kívül konkrét feladat tekintetében külön felhasználási szerződést kötöttek.”

Az Szt. a munkaviszonnyal egy tekintet alá veszi a közszolgálati, közalkalmazotti, szolgálati és szövetkezeti tagsági jogviszonyokat is.³³ Ugyanide tartoznak a tanulók, hallgatók, oktatók jogviszonyai is, amelyekre a köz- és a felsőoktatásról szóló törvények – egy további feltételtől függően, igen zavaros normával – tárgykörükben ugyancsak alkalmazni rendelik az Szt. 30. §-át. Az előfeltétel: a nevelési-oktatási intézmény maga biztosítsa a szerzői mű elkészítéséhez szükséges anyagi és egyéb feltételeket.³⁴ 2012 februárjától e tekintetben megváltozott a jogi helyzet.³⁵

³² 30. § (1) Eltérő megállapodás hiányában a mű átadásával a vagyoni jogokat a szerző jogutódjaként a munkáltató szerzi meg, ha a mű elkészítése a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége.

(2) Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés alapján megszerzett vagyoni jogok a munkáltató személyében bekövetkezett jogutódlás esetén átszállnak a munkáltató jogutódjára.

(3) A szerzőt megfelelő díjazás illeti meg, ha a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruházza.

(4) A szerző a munkáltató jogszerzése esetén is jogosult marad arra a díjazásra, amely e törvény alapján a felhasználás jogának átruházását követően is megilleti.

³³ Szt. 30. § (7) A munkaviszonyból folyó kötelesség teljesítésekképpen elkészített műre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell, ha közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyban álló vagy szolgálati viszonyban foglalkoztatott személy, vagy munkaviszony jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szövetkezeti tag alkotta meg a művet.

³⁴ A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. tv. 12. § (2) bek.; a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. tv. 48. § (1), (2) bek.

³⁵ A közoktatásban: 2012 szeptemberétől hatályon kívül helyezték a 12. § (2) bekezdését, így a tanulói jogviszonyban alkotásra nincs speciális szerzői jogi szabály. A közoktatásban oktató közalkalmazottakra, munkavállalókra viszont azóta az Szt. 30. §-a vonatkozik, minden további feltételtől mentesen. Sőt, az 1993. évi LXXIX. tv. 17/A §-a ezt akkor is alkalmazni rendeli, ha az oktató fizetés nélküli alkotói szabadsága alatt alkot. Az oktatók gyengébb tárgyalási pozícióját figyelembe véve ez egyoldalú, túlzó szabályozásnak látszik.

A felsőoktatásban: a hallgatói jogviszonyban létrehozott művekre a szerzői jogok alanya, terjedelme csak akkor változik, ha a hallgató a képzési programhoz közvetlenül nem kapcsolódóan a felsőoktatási intézményben vagy a felsőoktatási intézmény által létrehozott gazdálkodó szervezetben munkaviszonyban áll és ezért díjazást kap. Ekkor a jogviszonyban létrehozott szellemi alkotásokhoz fűződő vagyoni jogok a felsőoktatási intézményre, illetve az általa létrehozott gazdálkodó szervezetre az átadással átszállnak. 2011. évi. CCII. tv. 44. §.

Tipikus munkaviszonyban alkotás történt és ezzel összefüggésben díjigény keletkezett például abban az esetben, amikor a munkaszerződés szerint a felperes munkaköre vezető tanár megnevezésű volt. A munkaszerződés 11. pontja arról is rendelkezett, hogy a munkáltatónál történő működés körében keletkező szellemi termékek tulajdoni (rendelkezési) jogosultságát a munkáltató szerzi meg a munkavállaló anyagi és személyi jogainak tiszteletben tartásával. Egy igazgatói utasítás prezentációs anyagok készítéséért szerzői díj kifizetéséről is rendelkezett. A felperes munkaviszonyát 2006 decemberében megszüntette az alperes, ezt követően a felperes a munkaviszony fennállása alatt készített szellemi termékek ellenében járó szerzői díj megfizetését követelte, mert az általa készített és átadott szellemi termékek után a 2000. év óta semmilyen díjazást nem fizettek neki.

A jogerős ítélet megállapítja: „A felperest a munkaviszonyban létrehozott művei után az Sztj. 30. § (3) bekezdése értelmében megfelelő díjazás illeti meg, mivel az alperesi munkáltató a művek felhasználására másnak engedélyt adott. Alaptalanul hivatkozott a fellebbezés arra, hogy nem illeti meg az alkotót a díjazás iránti jog, ha munkaköri kötelezettségként készítette el a művet. A másodfokú bíróság egyetértett az elsőfokú ítélettel abban, hogy az adott esetben, függetlenül attól, hogy a felperes teljesen új művet hozott létre vagy korábbi művét dolgozta át, az Sztj. 30. §-ának (3) bekezdése szerint megfelelő díjazás illeti meg minden egyes harmadik személynek engedélyezett felhasználás után. A szerzői jogi törvény e speciális szabálya éppen a munkaviszonyban létrehozott művek esetére vonatkozik. Ennek értelmében ilyen művek esetén, bár a szerzői vagyoni jogok törvényi jogutódként a munkáltatóra szálltak át, a felhasználási jogok ellenértéke, a szerző díja mindaddig benne van a munkabérében, amíg a művet maga a munkáltató használja fel, amennyiben azonban a munkáltató a felhasználásra harmadik személynek ad engedélyt, vagy a jogokat átruházza, úgy megfelelő díjazásra tarthat igényt a szerző. Ezzel teljes összhangban áll az alperes vezérigazgatójának A/19. alatti nyilatkozata, amely szerint a munkavállalók bérükön kívül kizárólag akkor részesültek külön díjazásban, ha a létrehozott terméket az alperes harmadik személynek átadta.”³⁶ E szabályokat bíróságaink következetesen alkalmazzák.³⁷

A munkaköri kötelezettség határait mutatja a következő eset.

„A felperes 1986. szeptember 8-tól – 2005. október 27-ig közalkalmazotti jogviszonyban állt az alperesnél. Munkája során egyebek mellett részt vett a megyei néprajzi gyűjtemény gyarapításában, fényképeket készített, időszakos és állandó kiállításokat rendezett, publikált. A felperes 1996 és 2003 között jelentős számú diafelvételt készített, amit munkahelyén tárolt, a kutatási anyagait részben az alperesi munkáltató számítógépén rögzítette, részben floppy lemezekon tárolta szintén a múzeumi dolgozószobájában. Ezen időszakban a felperes két könyvet is írt. Az első, aminek címe „...” 2002 decemberében, a második „...” címmel 2003

³⁶ Főv. Ítéletábla 8.Pf.20.477/2011/5.

³⁷ Például: Főv. Ítéletábla 8.Pf.20.467/2008/3.

áprilisában került kiadásra. Az impresszum szerint a könyvek szerzője a felperes, kiadója a felperes és az alperes, felelős kiadója szintén a felperes, mint megyei múzeumigazgató. Módosított keresetében a felperes arra kérte kötelezni az alperest, hogy az általa 1996 és 2003 között készített felvételeket tartalmazó 800-1000 darab diafelvétel tekintetében biztosítson számára hozzáférést, ennek elmaradása esetén az alperes fizessen meg 1 000 000 forint nem vagyoni kártérítést. Kérte továbbá kötelezni az alperest, hogy biztosítson számára hozzáférést a munkahelyén használt számítógépen, valamint 5 darab floppyn tárolt gyűjteményi adatokhoz, ennek elmaradása esetén fizessen meg 500 000 forint nem vagyoni kártérítést. Ezen túl elsődlegesen kérte kötelezni az alperest a két fenti című könyve 300-300 példányának átadására.”

Az ítélet szerint a diák és a floppik szerzői joga a munkáltatóra szállt át. A könyvek tekintetében viszont a bíróság „rámutatott arra, miszerint a munkaviszonyból folyó köteletség objektív, nem függ a munkavállaló alkotáskori szándékától, az sem befolyásolja, hogy az alkotás munkahelyen, munkaidőben történik-e, hiszen az alkotói tevékenység nem mindig szorítható munkajogi ritmusba. Okfejtése szerint noha ezen könyvek az alperesnél végzett munka során gyűjtött anyagra épülnek, azonban terjedelmük, a téma tudományos feldolgozása, mélysége meghaladja a felperes publikációs kötelezettségét. A felperesnek nem volt munkaviszonyból folyó kötelezése a könyvek publikálása, mivel a munkaköri leírás könyvek megírására nem tartalmazott rendelkezést. ... A per tárgyát képező, könyv formában megjelent tudományos munkák – amelyek az alperes által sem vitatottan egyéni, eredeti jellegük folytán szerzői védelem alá tartoznak – megírása meghaladta a felperes közalkalmazotti jogviszonyból eredő kötelezettségét, ezért e művek tekintetében az alkotó felperest a szerzői személyhez fűződő és vagyoni jogok megilletik.³⁸

A következő ítélet is a munkaköri kötelezettségen kívül esőnek minősíti az adott esetben fényképek készítését, és ezt a következőkre alapítja: „A felperes külön díjazás fejében készítette el a fotókat, és nem is került az alperes részéről könyvelésre a felperes részére kifizetett ezen külön díjazás, azt az alperes ügyvezetői a saját vállalkozói jövedelmükből fizették ki, ... úgy nyilatkozott, hogy a felperes stúdióvezető volt és ennek során fotózott is, a perbeli fotózás pedig annyiban tért el az egyéb feladataitól, hogy itt nem bent a stúdióban dolgozott, hanem a helyszínen. ... az alperes nem munkabért és prémiumot fizetett a felperesnek, hanem az alperes ügyvezetői a saját jövedelmükből fizették ki a felperesnek a háromévi kiadással kapcsolatos díjat. Ez a körülmény azt támasztja alá, hogy az alperes nem tekintette munkaviszonyban létesített műnek, hiszen ekkor munkaviszony keretében került volna sor az elszámolásra.”³⁹ Ezek az indokok vitathatóak, hiszen a munkaköri kötelezettség olyan tény, amely az írott munkaköri leírásból vagy a munkáltató – széles körben adható – szóbeli

³⁸ Fővárosi Ítélet tábla 8.Pf.20.498/2010/3.

³⁹ Főv. Bír.6.P.24.783/2005/31.

utasításából következik. Azt, hogy a vázolt körülményeket jogátszállást kizáró megállapodásnak tekintsük, megakadályozza, hogy az ilyen joghatás kizárásához a jognyilatkozatok írásbelisége szükséges.⁴⁰

A munkaviszony szerzői jogi joghatása beálltanak – a munkaszerződés megléte és mellett, hogy a mű elkészítése a szerző munkaviszonyából folyó kötelezettség legyen – az a feltétele, hogy a művet átadják a munkáltatónak.⁴¹ Ez azonban történhet annak megbízottja kezeihez is: „A jogszabály által megkívánt további feltétel, az ’átadás’ tekintetében annak nincs jelentősége, hogy ez nem közvetlenül a munkáltató kezeihez, hanem a munkáltató által a megrendelő vonatkozásában átvételre jogosultként megjelölt Gy. G. kezeihez történt.”⁴²

A megszerzett szerzői jog átszáll a munkáltató jogutódjára is.⁴³ A szakirodalom úgy találja, hogy a nem természetes személy munkáltató jogutód nélküli megszűnése esetén – ha a jogutód nélküli megszűnési eljárásban nem rendezték a vagyoni jog sorsát – uratlan szerzői vagyoni jogköteg jön létre a védelmi idő hátralévő részére, mert erre nincs jogszabály.⁴⁴

3.2. A munkaköri kötelezettségként alkotással és átadással a kizárólagos engedélyezési és felhasználási jog átszáll a munkáltatóra, de a következő vagyoni jogi elemek a munkavállaló-szerzőnél maradnak.⁴⁵

a) Az Szjt. szerint a felhasználási jog átruházása után is a szerzőnél maradó díjigények, amelyek egyébként kötelező közös jogkezelés alá tartoznak (üreshordozó-jogdíj, reprográfiai jogdíj, kábeltévéjogdíj, hangfelvétel- és video-bérbeadási díj, haszonkölcsönzési díj);⁴⁶ továbbá a kötelező közös jogkezelésbe tartozó jogok után járó jogdíjigények.⁴⁷ Viszont ott, ahol a szabály megengedi a közös jogkezelésből a kilépést, a jogdíjak a munkáltatót illetik. E díjigényekkel kapcsolatban közzétett bírói ítéletet nem találtunk.

b) A jogok munkáltató által történő továbbruházása vagy újabb jogátszállás esetében a szerzőnél marad egy vagyoni igény a megfelelő díjazásra – kivéve a számítógépi programok és az adatbázisok eseteit.⁴⁸

⁴⁰ Szjt. 30. § (6) A szerző munkaviszonyból folyó kötelessége teljesítéseként megalkotott művel kapcsolatos jognyilatkozatokat írásba kell foglalni

⁴¹ Szjt. 30. § (1) Eltérő megállapodás hiányában a mű átadásával a vagyoni jogokat a szerző jogutódjaként a munkáltató szerzi meg, ha a mű elkészítése a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége.

⁴² Hajdú-Bihar Megyei Bír. 5.P.20.829/2008/18.

⁴³ Szjt. 30. § (2) Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés alapján megszerzett vagyoni jogok a munkáltató személyében bekövetkezett jogutódlás esetén átszállnak a munkáltató jogutódjára.

⁴⁴ I. m. (6), p. 181.

⁴⁵ Szjt. 30. § (3) A szerzőt megfelelő díjazás illeti meg, ha a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruházza. (4) A szerző a munkáltató jogszerzése esetén is jogosult marad arra a díjazásra, amely e törvény alapján a felhasználás jogának átruházását követően is megilleti.

⁴⁶ Szjt. 20. §, 21. §, 28. § (2), 23. § (6), 78. §, 23/A §.

⁴⁷ Szjt. 19., 25. és 27 §.

⁴⁸ Szjt. 58. § (4) bek. és 60/A § (3) bek.

„A számítógépi programfejlesztés tetemes költségekkel jár és általában valamilyen előre megjelölt gazdasági eredmény elérését célozza, így a jogalkotó érthetően korlátozza a szerzők jogait az anyagi befektetéseket eszközöző megrendelő-felhasználóval szemben. Ez azt jelenti, hogy a szoftver átadásával a szerzők rendelkezési joga automatikusan megszűnik, további díjigényei elenyésznek, és csupán a nevük feltüntetésének mellőzését kérhetik (a személyhez fűződő jogok részeként). Az Szjt. ugyanakkor nem zárja ki a felek eltérő megállapodását, vagyis többletjogok biztosítását a szerzőknek.”⁴⁹ Az SZJSZT mintegy tíz évvel ezelőtt még más, ilyen, törvényben nem nevesített esetköröket is elképzelhetőnek tartott.⁵⁰

A megfelelő díjazás szabálya diszpozitív; a díjazás szerződéssel kizárható. A munkavállaló-szerzőt megillető díjigény tárgyában is egészen konkrét írásbeli szerződés szükséges: „Az adott esetben az alperes maga adta elő, hogy a felhasználásra, a terjesztésre engedélyt adott az .....-nak. Ennek folytán a felperest a 30. § (3) bekezdés szerint megfelelő díjazás illeti meg, és erről a díjazásról a felperes nem mondott le az Szjt. 30. § (6) bekezdésben írtak szerint írásban. A másodfokú bíróság egyetértett az elsőfokú bíróságnak a joglemondó nyilatkozattal kapcsolatos érveivel, a felperes által a munkaviszonya megszűnésekor aláírt irat nem minősül a megfelelő díjazásról történő lemondásnak az általános tartalmára tekintettel. Az csupán a munkaviszony megszűnésével kapcsolatban rendezte a felek közötti viszonyokat.”⁵¹

3.3. A munkaköri kötelezettségként alkotás és átadás a személyhez fűződő jogokat is korlátozza. Több ez, mint a jog *gyakorlásának* korlátozása.⁵² Ezzel ugyanis a nyilvánosságra hozatali jog kimerül, már nem gyakorolható – a tényleges nyilvánosságra hozatalról és annak módjáról, idejéről a munkáltató dönt. A mű visszavonásának joga és a mű integritásához való jog az anonimitáshoz való sovány joggá változik.⁵³ Ezzel kapcsolatban azonban nincs közzétett bírói ítélet.

⁴⁹ Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.548/2010/4.

⁵⁰ Előfordulhat, hogy még jogátruházás vagy másnak felhasználásra engedélyadás esetén sem jár „megfelelő díjazás”: ahol feltehető, hogy a munkaszerződés minden elemét arra tekintettel állapították meg a felek, hogy a szolgálati művek tipikusan és mindig erre a célra készülnek (pl. sajtó). I. m. (6), p. 182, SZJSZT 09/2001, 14/2002.

⁵¹ Főv. Ítéltábla 8.Pf.20.479/2008/6.

⁵² A 6. lábjegyzetben hivatkozott Kommentárban – a helyzetet szépítve – még így fogalmaztunk, p. 183.

⁵³ Szjt. 30. § (5) Ha a mű elkészítése a szerzőnek munkaviszonyból folyó kötelessége, a mű átadása a nyilvánosságra hozatalhoz való hozzájárulásnak minősül. A mű visszavonására irányuló szerzői nyilatkozat (11. §) esetén a munkáltató köteles a szerző nevének feltüntetését mellőzni. Ugyancsak mellőzni kell a szerző kérésére nevének feltüntetését akkor is, ha a művön a munkáltató a munkaviszonyból eredő jogaival élve változtat, de a változtatással a szerző nem ért egyet. (6) A szerző munkaviszonyból folyó kötelessége teljesítéseként megalkotott művel kapcsolatos jognyilatkozatokat írásba kell foglalni.

4. A személyhez fűződő jogok⁵⁴

4.1. A szerzőnek az a joga, hogy műve nyilvánosságra hozataláról döntsön,⁵⁵ annak gyakorlásával értelemszerűen kimerül. A szerző halála után fellelt műre nézve megdönthető vélelem áll fenn, hogy azt a szerző a nyilvánosságnak szánta.⁵⁶

A „nyilvánosság” felhasználási típusonként más és más személyi kör; a nyilvánosságra hozatal akkor történik meg, ha a mű elhagyja az alkotó rendelkezési, ellenőrzési körét – vagyis meg nem határozott más személyek is hozzáférhetnek. A döntés egyoldalú jognyilatkozatban is megnyilvánulhat, sőt esetleg ráutaló magatartásban is. A szakirodalom szerint azonban „önmagában a műpéldány kiadónak, felhasználónak átadása aggálytalanul ott lehet nyilvánossághozatali engedély, ahol kivételesen a felhasználási szerződéshez sem kell írásbeli szerződés.”⁵⁷

Lássunk erről három eseti döntést:

i) „A felperes azzal, hogy 2001. november 15-én a kísérő levelében részletezett művet az alperesnek átadta, már gyakorolta a nyilvánosságra hozatalhoz fűződő jogát (Sztj. 10. §). A nyilvánosságra hozatalhoz fűződő jog gyakorlása a szerző számára ugyanis csak addig adott, amíg hatalmában áll arról határozni, hogy művét titokban tartja-e, vagy a nyilvánosság elé tárja. A műnek a kiadó részére történő átadása után a szerzőnek a mű tényleges megjelenésére már korlátozástól mentes, kizárólagos befolyása nincs. A mű kiadását és terjesztését csak az Sztj. 11. §-ában szabályozott visszavonási joga gyakorlásával akadályozhatja meg.”⁵⁸

ii) Egy hasonló esetben a döntés olyan tényállás mellett született, amikor a felperesek egy dokumentumfilmjüket DVD-lemezen átadták az alperes tévé szerkesztőjének, és a televízióval tárgyalás kezdődött a dokumentumfilmnek az alperes televízióban történő sugárzásáról, de megállapodás nem jött létre közöttük. Az alperes a műsorában öt alkalommal sugározta a felperesek alkotását. A peres felek között nem jött létre a filmalkotás felhasználására vonatkozóan szerződés; a bíróság elmaradt szerzői díj megfizetésére kötelezte az alperest. Ugyanakkor nem találta alaposnak a felperesek nem vagyoni kártérítés iránti igényét, mert „A nem vagyoni kártérítés a személyiségi jog sérelme esetén igényelhető jogvédelmi eszköz, alkalmazásának feltétele, az erre vonatkozó igény jogalapja valamely személyiségi jog meg-

⁵⁴ A mű integritáshoz fűződő jogra (Sztj. 13. §) vonatkozó bírói gyakorlatról „A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: A védelem tárgya és a mű egysége” c. cikkben szóltunk: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 4. sz., 2012. augusztus.

⁵⁵ Sztj. 10. § (1) A szerző határoz arról, hogy műve nyilvánosságra hozható-e.

⁵⁶ Sztj. 10. § (4) A szerző halála után fellelt művet – ha a szerző vagy jogutódja ellenkező nyilatkozatot nem tett vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítják – úgy kell tekinteni, hogy a szerző azt nyilvánosságra hozatalra szánta.

⁵⁷ I. m. (6), p. 76.

⁵⁸ Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.224/2008/4. szám.

sértése. ... A nem vagyoni kárigény kapcsán elengedhetetlen annak megjelölése és igazolása, hogy a felperesek valamely személyiségi joga sérült, de erre nem került sor.”⁵⁹

iii) „A felperes a M... L...val lefolytatott beszélgetés nyilvánosságra hozatala céljából megkereste az alperes szerkesztőjét, és megküldte neki az interjút, jegyzetanyaggal ellátva. Az anyag címe 'felperes neve B... H... P...ról M... L...val' volt. A felperes által az interjú szövegén végrehajtott kisebb javításokat követően K... N... szerkesztő a felperesnek elküldte a korrektúrát. A felperes észrevételezte, hogy az 1995. évi kötetben megjelöltek szerint alcímben kéri feltüntetni a beszélgetőpartner nevét. Jelezte, hogy szerinte a korrektúra szerinti változat szerzői jogi problémákat is felvet, mert szerzőnek tünteti fel az interjúalanyt is, ezért kérte meghagyni az általa adott, 'felperes neve B... H... P...ról M... L...val' címet. (Kiemelés a tanulmány szerzőjétől.) ... A szerkesztő értesítette a felperest, hogy írása bekerül a K... című folyóiratba, valamint, hogy a korrektúrára a javításokat felvezették. Az interjú a lap 2009. évi júniusi számában 'M... L... – felperes neve B... H... P...ról' címmel jelent meg. A folyóirat 56. oldalán lábjegyzetként a következő szöveg szerepelt: 'Az 1990. július 9-én hangszalagra vett beszélgetés kiegészíti a felperes neve B... H... P...rel című kötetében megjelentetett sorozatot.' ... A felperes pontosított keresetében a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 10. §-ára alapítottan egyrészt annak megállapítását kérte, hogy az alperes megsértette a mű nyilvánosságra hozatalához való jogát, mert abban a formában, ahogyan a mű megjelent, azt nem kívánta volna nyilvánosságra hozni.”

„A Fővárosi Ítéltábla egyetértett az elsőfokú bírósággal abban, hogy nem sérült a felperesnek a műve nyilvánosságra hozatalához fűződő személyiségi joga.... A felperes maga ajánlotta fel a művet az alperesnek, azzal a céllal, hogy az a folyóiratban megjelenjen, tehát azt nem vitásan nyilvánosságra kívánta hozni. A nyilvánosságra hozatal ugyanis nem más, mint a szerzőnek olyan kifejezett jognyilatkozata, amely szerint a művet mások számára hozzáférhetővé, megismerhetővé kívánja tenni. Ellentétben a titokban tartás, vagyis a szerző dönthet úgy, hogy a művet nem hozza nyilvánosságra. A két egymást kizáró lehetőségéből következik, hogy a nyilvánosságra hozatal nem köthető semmilyen feltételhez, tehát ahhoz sem, hogy annak következtében ne állhasson elő jogsértés. (Kiemelés a tanulmány szerzőjétől.) Ha jogsértő helyzet adódik elő, az Szt. megfelelő rendelkezése kellő védelmet nyújt a szerzőnek a jogsértéssel szemben, de a védelem módja nem a nyilvánosságra hozatal valamiféle korlátozása.”⁶⁰

Úgy véljük, hogy míg az első két döntés érvei és végeredménye még elfogadhatók, a harmadik végképp kiüresíti a nyilvánosságra hozatal személyhez fűződő jogát. Semmilyen szabályból nem következik, hogy ne lehetne a nyilvánosságra hozatali engedély adását feltételtől függően gyakorolni. Sőt, az Szt. 3. § útján alkalmazandó Ptk. 227. § éppenséggel oda

⁵⁹ Főv. Ítéltábla 8.Pf.20.534/2010/5.

⁶⁰ Főv. Ítéltábla 8. Pf.21.167/2011/4.

vezet, hogy semmi akadály a nyilvánosságra hozatal feltételhez kötésének. Az más kérdés, hogy minden joggal vissza lehet élni, ennek megítélése azonban tényállásfüggő.

A törvény szerint a nyilvánosságra hozatal előtt annak lényeges tartalmáról (nem feltétlenül műrészlettel, hanem a tartalom, a szereplők, a stílus elárulásával való hírveréssel) nem lehet tájékoztatást adni, de megdönthető vélelem áll fenn arra nézve, hogy a megfelelő módon való előzetes közönségtájékoztatás engedélyét a felhasználási szerződéssel a szerző megadja a felhasználónak (például a színháznak).⁶¹ A gyakorlati értelmezésre sajnos nincs közzétett bírói ítélet.

A már megadott nyilvánosságrahozatali engedély – és így a további felhasználás – alapos okból, írásban, a visszavonás idejéig felmerült kár megtérítésével, a hatályos felhasználási szerződés(ek) felmondásával *visszavonható*.⁶² Nem vonható vissza ez az engedély a munkaviszonyban, munkaköri kötelezettségként alkotott, átadott és az olyan művekre nézve, amelyekre a vagyoni jogokat a törvény által engedett kivételes esetekben átruházták.

A szakirodalomban részletesen értelmezték az „alapos okot” (egyrészt szubjektívnek, vagyis a szerző és a konkrét mű kapcsolatára vonatkozóan kell lennie; másrészt abszolút hatályúnak, vagyis nem lehet egyetlen felhasználásra vagy felhasználóra korlátozni).⁶³ Az Sztj. felhasználási szerződéses szabályai ezt a visszavonást továbbá felmondási okká tették, aminek viszont a megfelelő biztosítékkadás is előfeltétele.⁶⁴ Mindez, különösen a biztosítékkadás annyira szűkre szabja a „visszavonási jog” gyakorlati hasznát, hogy 1970. január 1-je óta, amióta ilyen szabályunk van a szerzői jogban, a BDT/2006/1319. döntés kivételével egyetlen más bírói döntést sem tettek közzé. Az olyan részletszabályok értelmezésére, mint a visszavonással megtiltott felhasználás újraengedélyezésére vonatkozó,⁶⁵ vagy az

⁶¹ Sztj. 10. § (2) A mű nyilvánosságra hozatala előtt annak lényeges tartalmáról csak a szerző hozzájárulásával szabad a nyilvánosság számára tájékoztatást adni.

(3) A felhasználási szerződés alapján – ellenkező kikötés hiányában – megadottnak kell tekinteni a szerző hozzájárulását ahhoz, hogy a felhasználó a mű tartalmáról a felhasználás céljának megfelelő módon a nyilvánosság számára tájékoztatást adjon.

⁶² Sztj. 11. § A szerző alapos okból, írásban visszavonhatja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét, a már nyilvánosságra hozott művének további felhasználását pedig megtilthatja; köteles azonban a nyilatkozat időpontjáig felmerült kárt megtéríteni. Ez nem érinti a munkáltató jogát a mű felhasználására, továbbá nem akadályozza a vagyoni jogok átruházása esetén a jogszerzőt az átruházott vagyoni jogokon alapuló felhasználásban.

⁶³ I. m. (6), p. 78.

⁶⁴ 53. § (1) Ha a szerző alapos okból visszavonja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét vagy a már nyilvánosságra hozott művének további felhasználását ilyen okból megtiltja, a felhasználási szerződést felmondhatja.

(2) A felmondási jog gyakorlásának feltétele, hogy a szerző adjon biztosítékot a nyilatkozat időpontjáig felmerült kár megtérítésére.

⁶⁵ 53. § (3) Ha a felhasználási szerződésnek az (1) bekezdésben szabályozott okból történő felmondását követően a szerző ismét hozzá kíván járulni a mű nyilvánosságra hozatalához vagy további felhasználásához, a korábbi felhasználót előfelhasználói jog illeti meg.

olyan elméletileg érdekes kérdésekre, hogy vajon a visszavonásnak mi a hatása a szabad felhasználásokra,⁶⁶ vagy hogy mi a következmény szerzőtársak között az egymástól független ilyen joggyakorlás esetén, végképp nincs – eset híján – bírói válasz.

4.2. A szerzői minőség elismerésére⁶⁷ és ennek egyik megnyilvánulási formájaként a szerzői név feltüntetésére⁶⁸ vonatkozó jog a személyhez fűződő jogok központi része; bírósági úton is gyakrabban érvényesített jog. A jogsértés általában más szerzői jogok megsértésével társul, és a per során könnyen bizonyítható.⁶⁹ A szerzői minőség elismerésére és a név feltüntetésére vonatkozó jogot a munkaviszonyban alkotás ténye sem befolyásolja.⁷⁰

A szerzői minőség a mű felhasználásától függetlenül, külön aktusként sem vonható kétségbe; elismerése a plágiumtól véd; vagyoni értéke is van – a képzőművészeti alkotások forgalmában ez nyilvánvaló. Ilyen, a mű felhasználásán kívüli szerzőség elismerési tényállás például a közös jogkezelők általi műnyilvántartás (a vagyoni kihatás itt is jól érzékelhető): „A szerzői jogi törvény 12. § (4) bekezdésének figyelembevételével kötelezte a bíróság az alpereseket annak tűrésére, hogy a felperes szerzői jogát ne vonják kétségbe, és hogy az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület a '...' című szám zeneszerzőjeként és szövegírójaként a felperest tartsa nyilván.”⁷¹

A szerzői minőségről lemondani sem lehet (lásd az Szjt. 9. §-át), mégis a névjog gyakorlásáról egymás között szabadon köthető megállapodás (lásd az ún. ghost-writer megállapodásokat); ezek természetesen csak a felek között hatályosak, és – az Szjt. 52. §-ra hivatkozó – szakirodalom szerint még így is csak 5 évig.⁷² Érdekes, hogy ebből a szakmai-politikai beszédírásnál ma is gyakori esetkörből több mint negyven éve egyetlen bírósági szakaszba jutott jogvitáról sincs hír!

A szerző nevét fel kell tüntetni a művön, annak részletén (idézésnél, átvételnél is), valamint az eredeti szerzőét az átdolgozó, fordító neve mellett a mű átdolgozásán, fordításán is. Ezt a jogot nem lehet megszorítóan értelmezni:

⁶⁶ Részben ellentmondó értelmezések: Miniszteri indokolás a törvényjavaslat 11. §-ához; I. m. (6), p. 78. Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog. Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös J. Könyvkiadó, 2012, p. 65.

⁶⁷ Szjt. 12. § (4) A szerző követelheti, hogy e minőségét senki se vonja kétségbe.

⁶⁸ Szjt. 12. § (1) A szerzőt megilleti a jog, hogy művén és a művére vonatkozó közleményen – a közlemény terjedelmétől és jellegétől függően – szerzőként feltüntessék. A szerzőt a mű részletének átvétele, idézése vagy ismertetése esetén is meg kell jelölni. A szerző a neve feltüntetéséhez való jogot a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolhatja.

(2) Az át- vagy feldolgozáson, illetve a fordításon az alapul szolgáló mű szerzőjének nevét is fel kell tüntetni.

⁶⁹ Például: Fővárosi Ítélet (a továbbiakban: Fit.) 2.Pf.21.731/2008/3, Fit.8.Pf.21.167/2011/4, Fit. 8.Pf.20.309/2012/4, Fit. 8.Pf. 21.671/2011/4, Fit.8.Pf.20.928/2010/5, Fit. 8.Pf.21470/2011/4, Fit.8.Pf.20.988/2011/3, Fit.2.Pf.21.679/2007/13, Dit. Pf.I.20.139/2008/6.

⁷⁰ L. például a bankjegygrafika-alkotás esetét, SZJSZT 16/2006.

⁷¹ Somogy m. Bír. 21.P.21.052/2008/57.

⁷² I. m. (6), p. 82.

„Mivel a felperest kell a mű szerzőjének tekinteni, minden olyan megfogalmazás, amely ezzel ellentétes, sérti a felperes név feltüntetéséhez fűződő személyiségi jogát. Ez azt jelenti, hogy nemcsak az jogsértő, ha kifejezetten más személyt jelölnek meg szerzőként, hanem az is, ha más személyt is feltüntetnek szerzőként. A másodfokú bíróság megjegyzi, hogy szerzői jogi értelemben annak sincs jelentősége, hogy elsőként vagy másodikként jelölnek meg olyan személyt szerzőként, aki nem társszerzője a műnek.”⁷³

A szerző *névjogának* sajátos törvényi korlátja az Szjt 3. § útján felhívott Ptk. azon előírása, amely a már ismert, a szerzővel azonos néven működő, élő szerzőt feljogosítja arra, hogy követelje: az újonnan fellépő szerző a saját nevét az övétől megkülönböztethető módon használja.⁷⁴ A személyhez fűződő jogok örökölhetősége folytán ez érvényesíthető a már meghalt személyek esetében is, sőt – a védelmi idő fennállta után is.⁷⁵ Mindez a gyakorlatban is él, noha nem ismeretes a szerzői minőséggel kapcsolatos ilyen ítélet. Egyébként a névjogra vonatkozóan csak néhány, pontosan körülhatárolt törvényi korlát van az építészeti műveknél, a televíziós felhasználásnál, a vizuális műveknél és egyes szabad felhasználásoknál.⁷⁶

A szerzőt megilleti a művére vonatkozó közleményben való névfeltüntetés joga is, de csak „a közlemény jellegétől és terjedelmétől függően”. Ugyanilyen, a gyakorlati korlátokat normatívába foglaló általános szabály az, amely a névfeltüntetési jog gyakorlását általában is „a felhasználás jellegétől függően”, csak „ahhoz igazodóan engedí.”⁷⁷

„A felperes portréfotókat készített az alperesnél dolgozó riporterekről, bemondókról, de készültek felvételek az alperes épületéről, a nála, valamint általa szervezett rendezvényekről. A fotókat az alperes egyes televíziós műsoraiban, a sajtóban, az interneten, továbbá a reklámozás során használta fel. ... Köztudomásúnak tekinthető, hogy a gyakorlatban a televíziós riporterekről, bemondókról készült portréfotók vagy épületfotók esetében a reklámozás, az interneten, vagy a tv képernyőn illusztrációként történő megjelenítés során, de különösen az arcképes belépőkártyákon nem szokásos a fényképet készítő szerző nevének a feltüntetése a technikai korlátokra is figyelemmel. Ezért a felhasználás adott jellegére tekintettel nem volt megállapítható, hogy az alperes jogsértést valósított meg azzal, hogy a felperes nevének

⁷³ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.167/2011/4.

⁷⁴ Ptk. 77. § (4) A névviselési jog sérelmét jelenti különösen, ha valaki jogtalanul más nevét használja, vagy jogtalanul máséhoz hasonló nevet használ. A tudományos, irodalmi vagy művészi tevékenységet folytató – ha neve összetéveszthető a már korábban is hasonló tevékenységet folytató személy nevével – az érintett személy kérelmére saját nevét is csak megkülönböztető toldással vagy elhagyással használhatja e tevékenység gyakorlása során.

⁷⁵ Szjt. 14. § (2) A védelmi idő eltelte után a szerző emlékének megsértése címén az érintett közös jogkezelő szervezet vagy szerzői érdek-képviselői szervezet is felléphet olyan magatartás miatt, amely a védelmi időn belül sértené a szerző jogát arra, hogy a művén vagy a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék.

⁷⁶ Szjt. 36. § (1) bek. 67. § (2) és (3) bek., 37. §.

⁷⁷ Szjt. 12. § (1) bek.

feltüntetése nélkül használta fel a fényképeket.”⁷⁸ „Ami a szerző személyhez fűződő jogai közül a névjogot illeti, az Szjt. 12. § (1) bekezdése és 30. § (5) bekezdése, valamint a leírt sajátos felhasználási körülmények együttes tekintetbe vétele alapján a felhasználás jellegéhez igazodónak minősíthető az a mód, ahogy a bankjegyek a megkereséshez csatolt 1. és 2. mellékletben jelenleg feltüntetik a szerzőket. Ha tehát az emlékbankjegy előlapja tartalmazza az eredeti szerző művét és az átdolgozást, azon mind az eredeti szerző, mind az átdolgozó nevét fel kell tüntetni. Ha a hátoldalra ’új mű’ kerül, azon csak az ’új mű’ szerzőjének a nevét kell feltüntetni. Az sem kifogásolható azonban, hogy ha az előlapon felhasznált grafika szerzője nevét is feltünteti a hátoldal.”⁷⁹

A szerzői minőség el nem ismerése, a szerző nevének fel nem tüntetése miatt gyakran kéri a perben nem vagyoni kár megtérítését.⁸⁰ Ez a tárgy alapvetően az Szjt. 94. §-a bírói gyakorlatának ismertetésébe tartozik, fontossága miatt azonban („mit ér a személyhez fűződő jog”) idézünk két frissebb ítéletábrai véleményt.

„A nem vagyoni kártérítés vonatkozásában nem volt elegendő a felperes részéről a jogsértésre hivatkozni, hanem e tekintetben többlétevényállás előadása és bizonyítása is szükséges lett volna, ám ő a szerzői jogainak megsértésére való általános utaláson kívül nem is jelölt meg általa elszenvedett és kompenzálható konkrét immateriális hátrányt. Itt utal az ítéletábra az ebben a kérdésben kialakult bírói gyakorlat szemléltetése érdekében az EBH 1999/100) szám alatt közzétett eseti döntésben kifejtett álláspontra: az engedély nélküli felhasználás miatti jogos felháborodás egyéb hátrányok bizonyítása nélkül nem alapozza meg a nem vagyoni kárpótlás iránti igényt.”⁸¹

„A Legfelsőbb Bíróság azonban már több eseti döntésében rámutatott, miszerint a Pp. 163. §-ának (3) bekezdése alapján a jogsértés jellegéből és körülményeiből következően a bíróság azt a tényt, hogy a személyhez fűződő jog megsértése miatt a sérelmet szenvedett személyt érte olyan nem vagyoni hátrány, amely a nem vagyoni kárpótlás iránti keresetet megalapozza, további bizonyítás nélkül, köztudomású tényként valónak fogadhatja el. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a felperes előadását a hátrány tényleges bizonyítása nélkül is, köztudomású tényként el lehetett fogadni. Köztudottnak vehető az a hátrány, hogy a névfeltüntetés elmaradása miatt a szerző nem tudja elérni a szakmailag kedvező megítélését. Ezt meghaladóan azonban a felperes további konkrét hátrányt nem jelölt meg, más olyan hátrányos szakmai vagy élethelyzetre nem hivatkozott, ami okozati összefüggésben állt volna a jogsértéssel. Erre figyelemmel – tehát csak a köztudomású hátrány alapján 200 000-200 000 forint nem vagyoni kártérítési összeget talált megfelelőnek az összegszerűség körében kialakult bírói gyakorlatra is figyelemmel. A kért 3 millió forint eltúlzott, az

⁷⁸ Főv. It. 8.Pf.21.462/2008/4.

⁷⁹ SZJSZT 16/2006.

⁸⁰ Pl.: Főv. It. 8.Pf.20.309/2012/4, Csongr. M. Bír. 8.Pf.20.928/2010/5, Pest m. Bír.23.P.24.839/2006/46.

⁸¹ Debreceni Ítéletábra Pf.I.20.367/2012/7. szám.

egyetemlegesség pedig azért nem indokolt, mert bár azonos módon történő és egymással összekapcsolódó, de mégis önálló felhasználások folytak az alperesi részről.”⁸²

A névfeltüntetési jog legújabb, a digitális technika elterjedése által kiváltott kiterjesztése a jogkezelési adatok szerzői jogi védelme.⁸³ 2004-től, a szabály hatálybalépése óta nincs még közzétett bírói döntés.

A szerző *anonimitáshoz való joga* mindig egy-egy konkrét műre gyakorolható, és soha nem visszavonhatatlan. „A Fővárosi Ítéltábla egyetértett az elsőfokú bírósággal abban, hogy a felperes az Szt. 4. § (1) bekezdése szerinti szerzői minőségét saját előadásával és a benyújtott iratokkal megfelelően igazolta. Azt a tényt, hogy a felperes alkotta meg a művet, nem befolyásolja, hogy a neve nem volt feltüntetve az adatkezelési tájékoztató kapcsán, mivel az Szt. 12. § (1) és (3) bekezdése értelmében a szerző maga döntheti el, hogy kitűnjön-e a művével a kapcsolata, vagy azt a neve feltüntetése nélkül hozza nyilvánosságra.”⁸⁴

„A rendelkezésre álló adatok szerint a felperes a nevének az Szt. 12. § (1) bekezdése szerinti feltüntetését a pert megelőzően nem igényelte az alperestől, a keretszerződések sem tartalmazzák a névfeltüntetéssel kapcsolatos kitéletet és a jogviszony fennállása alatt a felperes neve az általa készített fotók kapcsán megjelenítésre nem került, ezért felmerülhet a névfeltüntetésről való hallgatólagos lemondás lehetősége is.”⁸⁵ – Véleményünk szerint az anonimitás jogát nem lehet hallgatólagosan gyakorolni, mert ennek elfogadása – figyelembe véve a személyhez fűződő jogokról való lemondás tilalmát – már a szerzői minőség elismerésére vonatkozó jog gyengítése lenne.

„A fellebbviteli bíróság rámutat, hogy a többszerzős gyűjteményes műre is megfelelően alkalmazható az Szt. 5. §-a, miszerint a szerzői jog együttesen illeti meg a szerzőket és bármelyik szerzőtárs önállóan felléphet a közös mű egészére vonatkozó jogsérelem miatt. Így a személyhez fűződő jogának sérelme alapján önállóan is felléphetett a felperes, mivel a névjog önállóan gyakorolható, ugyanakkor a másik szerzőtárs joga megmaradhat az anonimitáshoz.”⁸⁶

⁸² Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.671/2011/4.

⁸³ 96. § (1) A szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni a jogkezelési adat jogosulatlan eltávolítására vagy megváltoztatására, továbbá olyan művek jogosulatlan terjesztésére, terjesztés céljából történő behozatalára, sugárzására vagy a nyilvánossághoz másként történő közvetítésére, amelyekről eltávolították vagy amelyeken megváltoztatták a jogkezelési adatot, feltéve, hogy a felsorolt cselekmények bármelyikét elkövető személy tudja, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett e személynek tudnia kellene, hogy cselekményével lehetővé teszi, megkönnyíti vagy leplezi a szerzői jog megsértését, vagy mást arra indít.

(2) Jogkezelési adat a jogosultaktól származó minden olyan adat, amely a művet, a szerzőt vagy a műre vonatkozó jogok más jogosultját azonosítja, vagy a felhasználás feltételeiről tájékoztat, ideértve az ilyen adatokat megjelenítő számokat vagy jelzéseket is, feltéve, hogy az adatokat a mű példányához kapcsolják, illetve a mű nyilvánossághoz történő közvetítésével összefüggésben jelenítik meg.

⁸⁴ Főv. Ítéltábla 8.Pf.22.210/2011/3.

⁸⁵ Főv. Ítéltábla 8.Pf.21.462/2008/4.

⁸⁶ Főv. Ítéltábla 8.Pf.21.671/2011/4.

Az anonimitási jog azzal sem szűnik meg, ha a művet egyszer már a szerző nevével nyilvánosságra hozták. A művétől elhatárolódó szerző döntését tiszteletben kell tartani akkor is, ha a szerzősége más forrásból kiderülne – legalábbis a védelmi idő lejártáig.⁸⁷ Az anonimitási jog gyakorlását segíti a közös jogkezelő szervezetek önkéntes műnyilvántartási jegyzéke, amely hatósági igazolás céljára mindig rendelkezésre áll.

4.3. *A személyhez fűződő jogok gyakorlására életében általában csak maga a szerző jogosult, eltekintve attól az alább tárgyalt esettől, ha a felhasználási szerződésben a felhasználót a jogsértés miatti fellépésre konkrét esetekre nézve feljogosítja.*⁸⁸ (A vagyoni jogok gyakorlásának szabályait és eseteit a 2.3. pontban mutattuk be.) Következik ebből, hogy az általános szabály szerint például a visszavonás jogát is csak élő szerző gyakorolhatja, másrészt, hogy – a vagyoni jogok hasznosításának engedélyezése vagy átruházása folytán – az egyes konkrét művek felhasználási létszakaszában a műre vonatkozó egyes vagyoni és személyhez fűződő jogok elválnak egymástól.

„A 'Kérem a következőt' és a 'Mézga család' című rajzfilmsorozatoknak egyik szerzője R... J... volt, akinek a jogutódja, R... Á... 2006. szeptember 1-én engedményezési szerződést kötött a felperessel. A szerződésben a jogutód kijelentette, hogy R... J... szerzői jogai sérültek azáltal, hogy a rajzfilmsorozatból jól ismert figurák kereskedelmi forgalomban felhasználásra kerültek a nélkül azonban, hogy a szerző illetve a jogutódja arra engedélyt adott volna. Az engedményezési szerződés alapján a felperes saját nevében nyújtott be keresetet az alperessel szemben, azt arra alapítva, hogy az alperes a 2002-ben folytatott reklámkampánya során a 'Mézga család' rajzfilmfiguráit a joghurtermékei, majd a 'Kérem a következőt' Dr. Bubó figuráit a Rudi terméke népszerűsítéséhez használta fel; ezzel ... az alperes megsértette a szerző vagyoni jogait, de a személyhez fűződő jogokat is, mivel nem tüntették fel a szerző nevét.” Az ítéletábla szerint azonban „Az elsőfokú bíróság helytelenül jutott arra a következtetésre, hogy a felperes engedményesként, saját személyében érvényesítheti a perbevitt jogokat. ... Mivel a szerző személyhez fűződő jogai az Szt. 9. § (2) bekezdése szerint nem átruházhatóak, így engedményezésük kizárt. Ezért a felperes saját nevében a szerző személyhez fűződő joga megsértése miatt követelt kárigényt engedményezés alapján nem érvényesítheti.”⁸⁹

A személyhez fűződő jog gyakorlásának mégis egyik kivételes esetköre, amikor ez a szerző életében másnak, mint a szerzőnek is lehetséges. Ez a „más személy” a felhasználó, ha

⁸⁷ I. m. (6), p. 85.

⁸⁸ L. a Ptk. 85. § (1) bekezdését a személyiségi jogok gyakorlásáról, az annak alkalmazását előíró Szt. 3. §-t és az Szt. 9. § (2) bekezdést a személyhez fűződő jogok átruházásának és az azokról való lemondásnak tilalmáról.

⁸⁹ Fővárosi Ítéletábla 8.Pf.21.836/2009/3.

ehhez a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult.⁹⁰ Ez sem általában, hanem csak „meghatározott jogok” tekintetében lehetséges.⁹¹

„Az Sztj. 9. § (1) bekezdés szerint a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. Miután a szerző a személyhez fűződő jogait az Sztj. 9. § (2) bekezdés értelmében nem ruházhatja át, és az más módon sem szállhat át, az engedély nélküli nyilvánosságra hozatal, mint az Sztj. 10. § (1) bekezdés szerinti személyhez fűződő jog megsértése miatt főszabály szerint a szerző kizárólag személyesen léphet fel, azt a felperes jogátruházás alapján nem érvényesítheti. Az Sztj. 15. §-ban foglalt rendelkezés, mely szerint a szerző meghatározott személyhez fűződő jogainak védelmében a felhasználó is felléphet, ha ahhoz a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult, a szerződés tárgyával kapcsolatos felhasználói jogok összefüggésében értelmezhető.”⁹²

Az ítélet is igazolja, hogy a „kifejezett hozzájárulás meghatározott jogokra” azt jelenti, hogy a képviselőlet jogszerűségéhez az írásbeli hozzájárulás egy konkrét, meghatározott mű vonatkozásában szükséges, és egy vagy több, néven nevezett személyhez fűződő jog és joggyakorlási módozat meghatározásával történik.

A „kivétel kivétele” a filmelőállító, aki a törvény felhatalmazása alapján gyakorolhatja a filmre vonatkozó személyhez fűződő jogokat is (eltekintve a végleges vágás és a kész film megváltoztatása jogától).⁹³

A többszerzős műveknél természetesen a szerzőtársak között a személyhez fűződő jogok gyakorlásánál is lehetséges érdekellentét.

*A személyhez fűződő jogok gyakorlására a szerző halála után a védelmi időben a művészi hagyatéki gondnok vagy a szerzői vagyoni jogok örököse jogosult.*⁹⁴ Nem vonatkozik ez a visszavonási jogra, hiszen az a szerző halálával a lényegéből fakadóan (oka, indoka mindig csak szubjektív lehet) elenyészik. A szakirodalom szerint a mű megváltoztatásának szerzői joga is elenyészik a szerző halálával, hasonló okokból.⁹⁵

⁹⁰ Lásd pl.: Főv. Ítéltábla 8.Pf.21.300/2008/5., Pest m. Bír. 11.P.22.434/7007/25.

⁹¹ Sztj. 15. § A szerző meghatározott személyhez fűződő jogainak védelmében a felhasználó is felléphet, ha ahhoz a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult.

⁹² Legf. Bír. Pfv.IV. 20.766/2009/3.

⁹³ Sztj. 65. § (4) Az előállító – az (1)–(2) bekezdésben szabályozott jogok kivételével – a szerzők személyhez fűződő jogainak a védelmében is felléphet.

⁹⁴ Sztj. 14. § (1) A szerző halála után az e törvényben szabályozott személyhez fűződő jog megsértése miatt a védelmi időn (31. §) belül az léphet fel, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott – ilyennek hiányában pedig, vagy ha a megbízott nem intézkedik, az, aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerezte.

⁹⁵ I. m. (6), p. 93–94. A szerzőt túlélő többi személyhez fűződő jog is csak azért maradhat meg, mert az általános személyhez fűződő jogokhoz képest sajátos, hiszen „a szerzői alkotásban a személyiség már az alkotó életében bizonyos fokig elkülönül.”

A *védelmi idő elteltével* a személyhez fűződő jogok a névjog kivételével végképp elenyésznek. Ez utóbbi jog ugyan fennmarad, de jellege még inkább kegyeleti: kulturális kegyeleti joggá változik. Érvényesítése „a szerző emlékének megsértése címén” a tárgy szerint érintett közös jogkezelő szervezet vagy más szerzői jogi szervezet joga.⁹⁶ A többi személyhez fűződő jog „megsértése” miatt a védelmi idő eltelte után a Ptk. 5. § (3) bekezdése alapján sem lehetne fellépni.⁹⁷ Az elmúlt 23 évben, és – lényegében azonos szabályozás mellett – az azt megelőző 30 évben sem tettek közzé bírói döntést a személyhez fűződő jogok szerző halála utáni gyakorlásáról!

5. Vélemény és javaslatok

5.1. A 9. és a 98. paragrafushoz

A vagyoni jogok átruházhatatlanságát rugalmasan, kivételekkel gyengített tiltó szabály jól működik. Indokolt lenne a legfontosabb funkcionális művekre (építészeti tervek, műszaki alkotások terve) vonatkozó újabb szerződéses gyakorlat alapos vizsgálata abból a célból, hogy a törvény esetleg az ezekre vonatkozó vagyoni jogok átruházását megengedje.

A merchandisingjog átruházhatatlanságának a bírói gyakorlatban megállapított elvét azonban meg lehet kérdőjelezni. Az átruházhatóság tiltásának vagy megengedhetőségének kérdésére a válasz abban rejlik, hogy merchandisingjog az Szjt. 66. § (1) bekezdés szerinti „a filmalkotás felhasználásának engedélyezésére való jog”-e? Ha igen, akkor a megfilmesítési szerződésre vonatkozó jogátszállás megdönthető vélelme erre is kiterjed. Ha nem, vagyis ez csak egy másodlagos, reklám jellegű hasznosítás, amely a film rendes hasznosításán kívüli, az erre vonatkozó jog még szerződéssel sem ruházható át sem a filmelőállítóra, sem másra. Látva a legutóbbi évek filmes gyakorlatát, ahol a kitűzők, gyermekjelmezek stb. szinte annyi bevételt hoznak a filmgyártónak, mint a jegybevétel (ezek a bevételek komoly tényezők a befektetés megtérülésének számításaiban), talán helyesebb lenne, ha ma már a merchandisingjog is átszállna a filmelőállítóra.

A felhasználási szerződés és a jogátruházási szerződés nem kellő elkülönítése a szerződéses és néha a bírói gyakorlatban is gondot okoz. A vagyoni és néha a személyhez fűződő jogok átruházásának tilalmát a felek esetenként az engedményezés eszközével kísérik meg megkerülni.

⁹⁶ Szjt. 14. § (2) A védelmi idő eltelte után a szerző emlékének megsértése címén az érintett közös jogkezelő szervezet vagy szerzői érdek-képviselői szervezet is felléphet olyan magatartás miatt, amely a védelmi időn belül sértené a szerző jogát arra, hogy a művén vagy a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék.

⁹⁷ I. m. (6), p. 96.

5.2. A 30. paragrafushoz

A munkaviszonyban alkotott művekre vonatkozó szabály alkalmazásának kényes pontja a munkaköri kötelezettség határának kijelölése. A szabályt egyébként az Sztj. revíziójakor nem a vagyoni jogokról szóló fejezetben kellene elhelyezni, hiszen személyhez fűződő jogi jogviszonyokat is rendez.

5.3. A 10–12. és a 14–15. paragrafushoz

A személyhez fűződő szerzői jogok a bírói gyakorlat tükrében is meglehetősen gyengék. Az új Ptk. sérelemdíjszabálya talán változást hozhat az ilyen jogsértések szankcionálásában. Az, hogy a személyhez fűződő jogoknak a szerző halála utáni gyakorlása köréből évtizedek óta nincs közzétett bírósági döntés, számunkra e jogok „túlélésének” (egyébként így sem felesleges) deklaratív voltát mutatja. A jogutódok számára a szerző szubjektív kapcsolata a művel már alig érdekes.